

NOVES APORTACIONS AL CONEIXEMENT DE LES COVES DE MENORCA

per Francesc Mir
del Speleo Club Mallorca

Resum

Es descriuen onze cavitats de la zona sud-occidental de Menorca. Destaquen per les seves dimensions i característiques morfoestructurals la Cova des Coloms, la Cova den Curt i la Font de Sa Vall.

Abstract

Eleven caves from the southwest area of Menorca are described. Those that stand out because of their size and morphological features are Sa Cova des Coloms, Sa Cova den Curt and Sa Font de Sa Vall.

Introducció

Totes les cavitats que s'estudien es troben a la part sud-occidental de Menorca, geològicament constituïda per sediments miocènics de l'Helvecià-Tortonian. Aquestes calcàries han estat sotmeses a una acció kàrstica intensa, afavorida per l'homogeneïtat litològica i la fracturació. La dissolució ha originat la formació de pregons barrancs on s'obren la majoria de les coves.

Aquestes cavitats s'han desenvolupat primordialment seguint les juntes d'estratificació, ja que el diaclasad té una importància secundària (essent excepció la Font de Sa Vall), presentant per aquest motiu una configuració pràcticament horitzontal.

Els barrancs que se descriuen són: el barranc de Binigaus, el barranc de Sa Vall i el que passa per Algendar Vell. El barranc d'Algendar i les seves formes hipogees va ésser estudiat a l'ENDINS nº 3 (1976).

Barranc de Binigaus

Pertany al Migjorn Gran. Té un recorregut aproximat de 8 kilòmetres. Actualment no s'aprofita per conreu per la qual cosa el seu llit està quasi totalment ocupat per una exuberant vegetació. No presenta circulació hídrica en tot l'any ja que no té cap font que l'alimenti. Desemboca a la platja homònima.

A les seves parets s'obren la Cova des Coloms, la Cova des Xalar i la Cova de na Polida.

Barranc de Sa Vall

Procedeix dels torrents que passen per Mercadal i s'Arangí. Presenta circulació hídrica constant ja que té l'aport de varies fonts de cert cabdal, essent una d'aquestes la Font de Sa Vall. Gran part del seu llit s'aprofita per conreu. Desemboca a la platja de ses Canessies on presenta alguns amples embassaments.

S'estudiaràn la Font de Sa Vall i la Cova de Son Boter.

Barranc que passa per Algendar Vell

Pertany al terme de Ferreries. El seu llit s'aprofita per conreu. Normalment no presenta circulació hídrica. És un aport del barranc d'Algendar. Dins ell es troben la Cova den Curt i l'Avenc d'Algendar.

Descripció de les cavitats

1. COVA DES COLOMS. Coordenades: X— 7° 43' 29"; Y— 39° 56' 02"; Z— 90 m.

També se li diu "la catedral" per les seves respectables dimensions. Està formada per una gran sala de 110 metres de llarga per uns 15 metres d'ampla i 24 d'altària a la part central. Aproximadament per la meitat presenta una rampa ascendent que origina un desnivell de + 9,50 metres. Les formes reconstruïdes no son abundants exceptuat a la part final. Tota la cova té el sòl recobert d'una gruixada capa d'argiles que a molts de llocs cobreixen els grans blocs clàstics i que engloben abundants sediments antropogènics, cosa lògica donades les extraordinàries condicions d'habitabilitat de la cavitat.

Malgrat l'aspecte actual, la cova presenta una clara morfologia de conducte, desenvolupant-se tridimensionalment per succesius i importants processos clàstics.

2. COVA DES XALAR. Coordenades: X— 7° 43' 33"; Y— 39° 56' 05"; Z— 70 m.

És veïna de la Cova des Coloms. Té una llargària de 50 metres per uns 7 d'amplària. A la sala inicial s'hi troben restes d'habitació i d'enterraments.

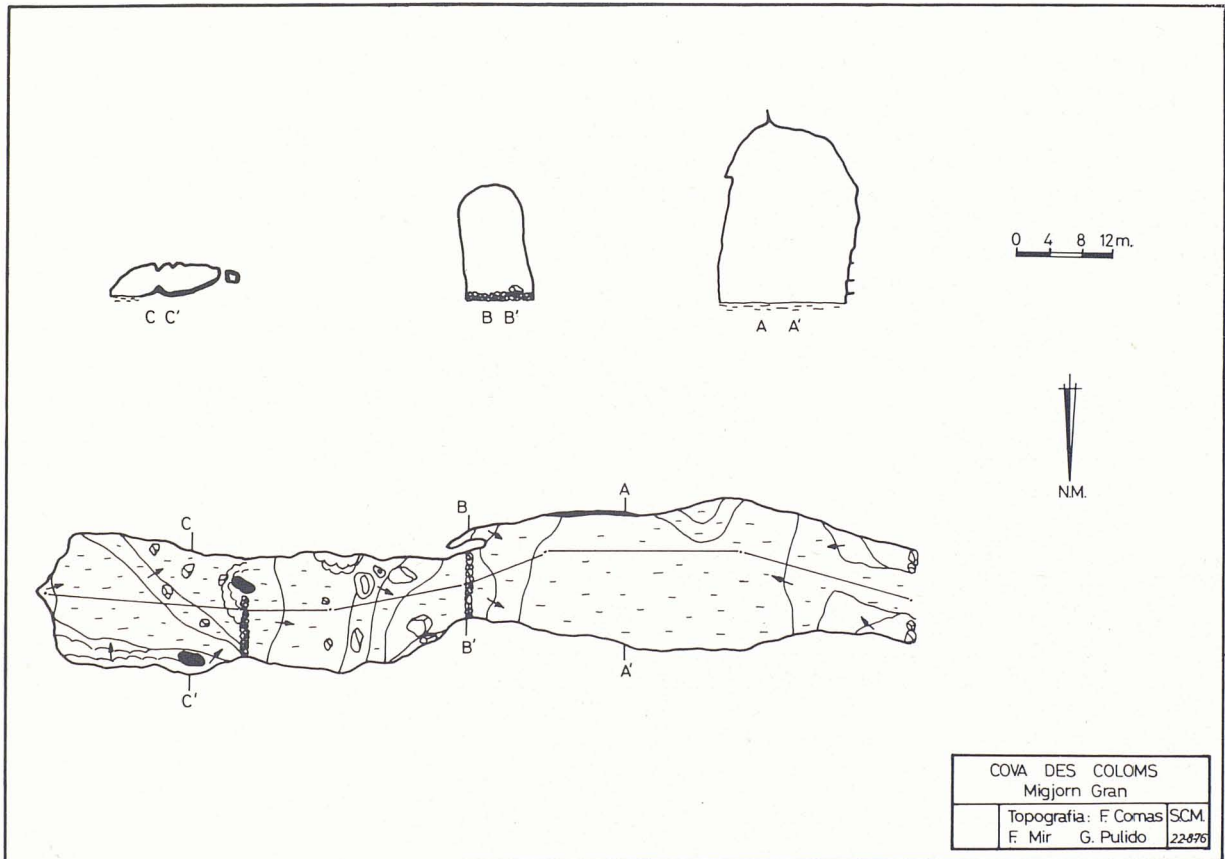
És un conducte fòssil situat practicament al nivell actual del barranc.

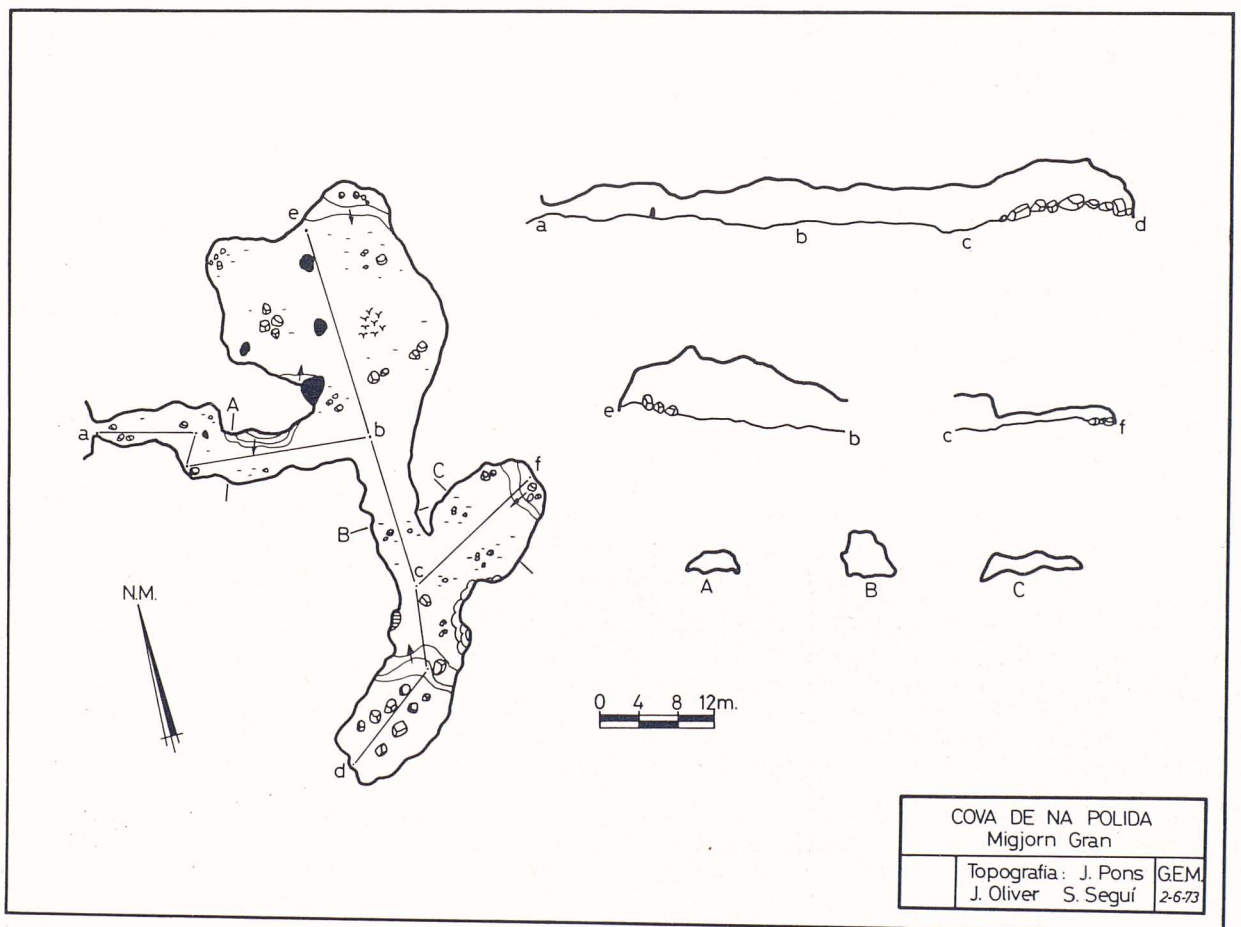
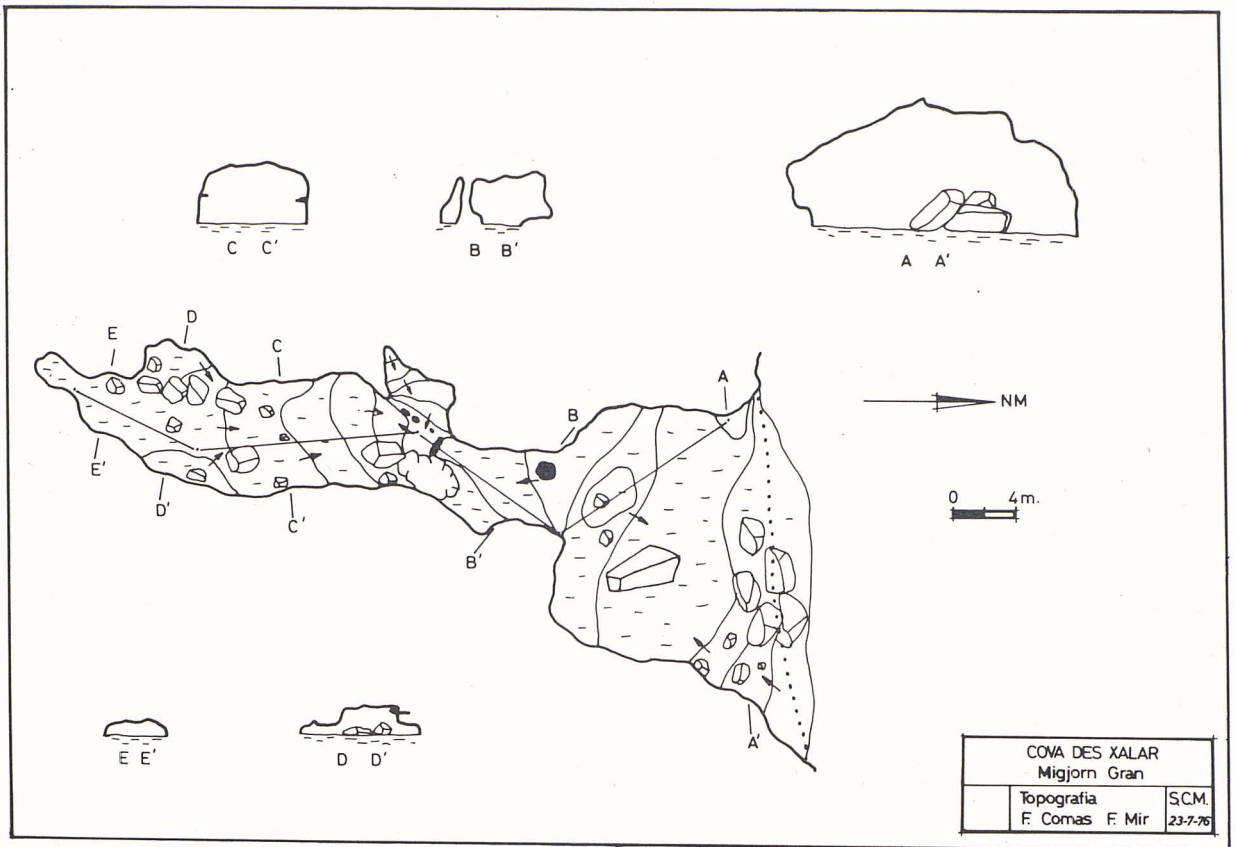
3. COVA DE NA POLIDA. Coordenades: X— 7° 43' 26"; Y— 39° 55' 49"; Z— 80 m.

Es va emprar per treure "màrmol", trobant-se encara nombrosos blocs tallats de les colades estagmítiques de gran gruixa que recobrien gran part de la cavitat. Té una llargària màxima de 40 metres, bifurcant-se després del corredor inicial, estret i baix, en dues galeries.

Segons PONS (1975), a certes colades es presenta una prima capa de llims rojos de dos centímetres d'espessor que engloben ossos. D'aquesta capa ossífera va extreure micromamífers (*Nesiotites*, *Hypnomys*) i uns quants restes de *Myotragus balearicus* Bate.

El gran procés reconstructiu així com els treballs de pedrera han alterat la primitiva morfologia de conducte.

4. COVA DES SANTUARI. Coordenades: X— 7° 43' 36"; Y— 39° 55' 49"; Z— 105 m.

Es troba molt prop del barranc de Binigaus. Té una petita boca i està constituïda per una sala de 53 metres de llargària que presenta un estat reconstructiu molt avençat amb abundants sediments clàstics de tota mida, en gran part cementats o recoberts per colades estalagmítiques.

Sembla tractar-se d'un antic conducte que drenava al barranc les aigües de la marina superior quan el llit d'aquell estava molt menys excavat.

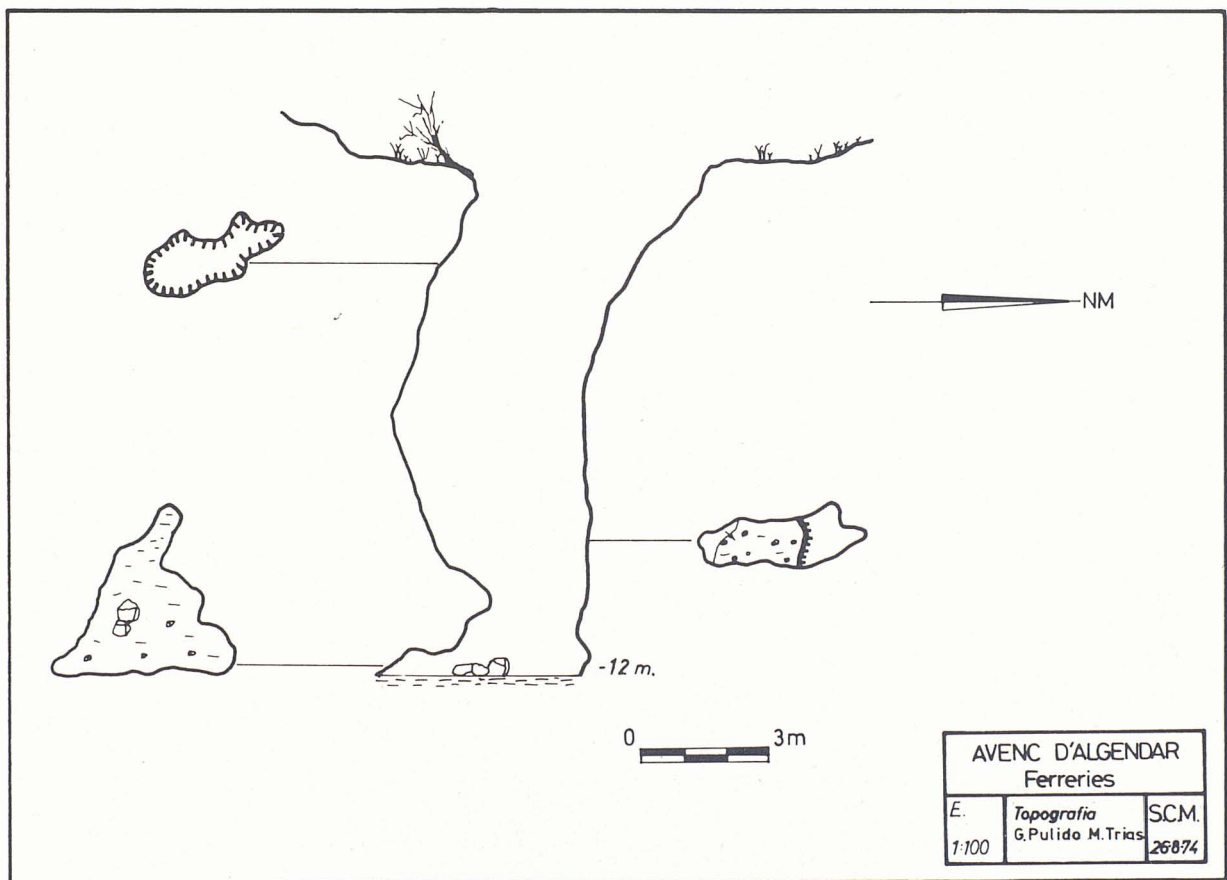
5. COVA DEN CURT. Coordenades: X— 7° 40' 10"; Y— 39° 58' 07"; Z— 90 m.

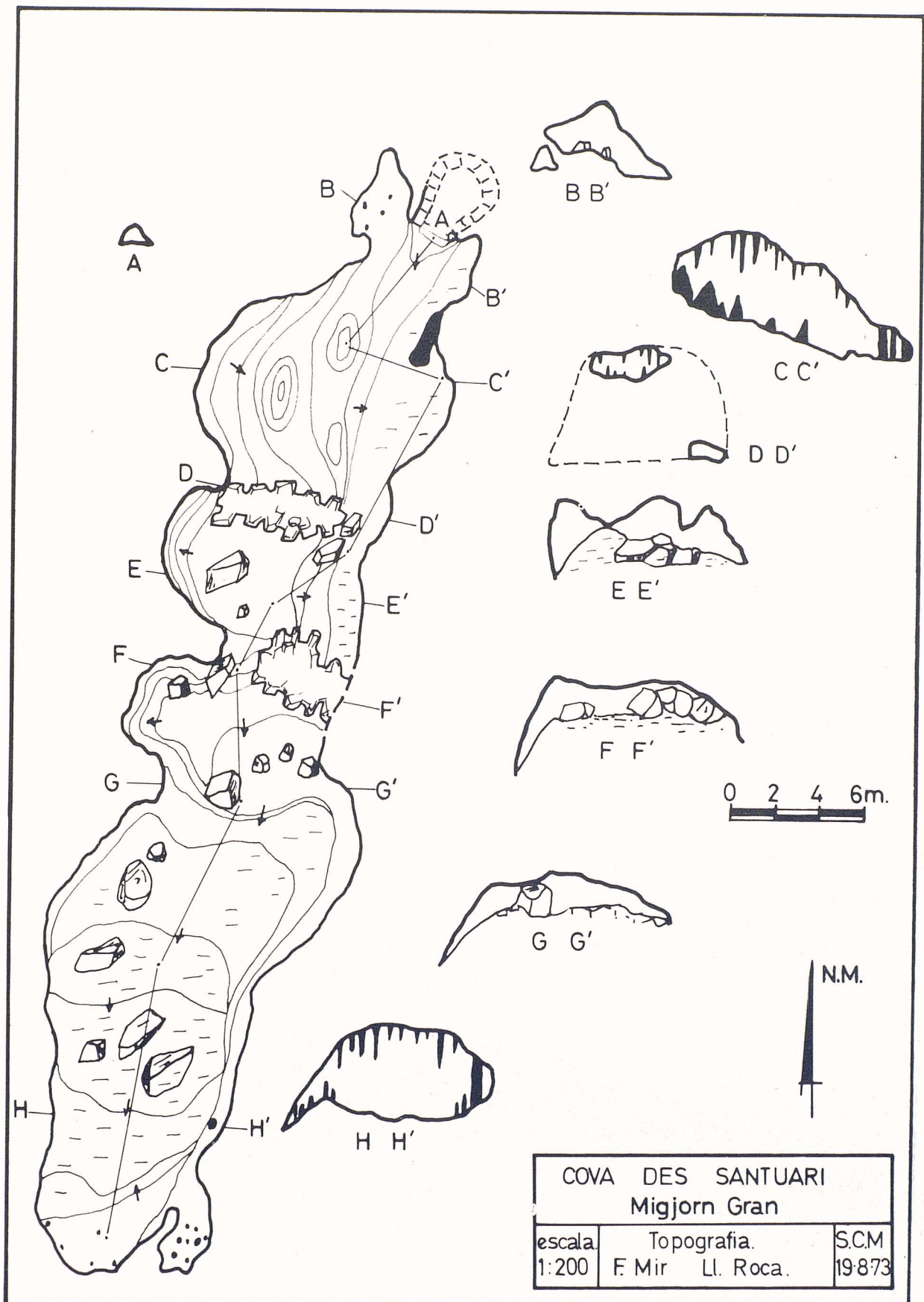
S'obri a una bifurcació del barranc situat més amunt del lloc d'Algendar Vell. Presenta un ample pòrtic d'entrada de 50 metres d'ample per 8 d'altària, situat al nivell del llit actual del barranc. La cavitat continua per una rampa descendent de forta pendent, formada per grans blocs fins arribar a la sala interior recoberta tota ella per una capa d'argiles d'espessor variable i d'origen alòcton que recobreixen els altres sediments. La cova acaba a una saleta permanentment embassada d'aigua; desde temps immemorials s'hi ha tret aigua com ho demostren els abundants restes ceràmics de variada cronologia.

La cova sembla ésser un engolidor del barranc. Segons referències verbals de gent de la zona, als anys de grans pluges la cavitat s'embassa totalment. A la part inicial presenta un important procés clàstic. A la part interior, el gran acúmulo d'argiles d'origen alòcton ha anat fent impermeable el pis de la cova, explicant així l'existència permanent d'aigua si bé sols a la part final.

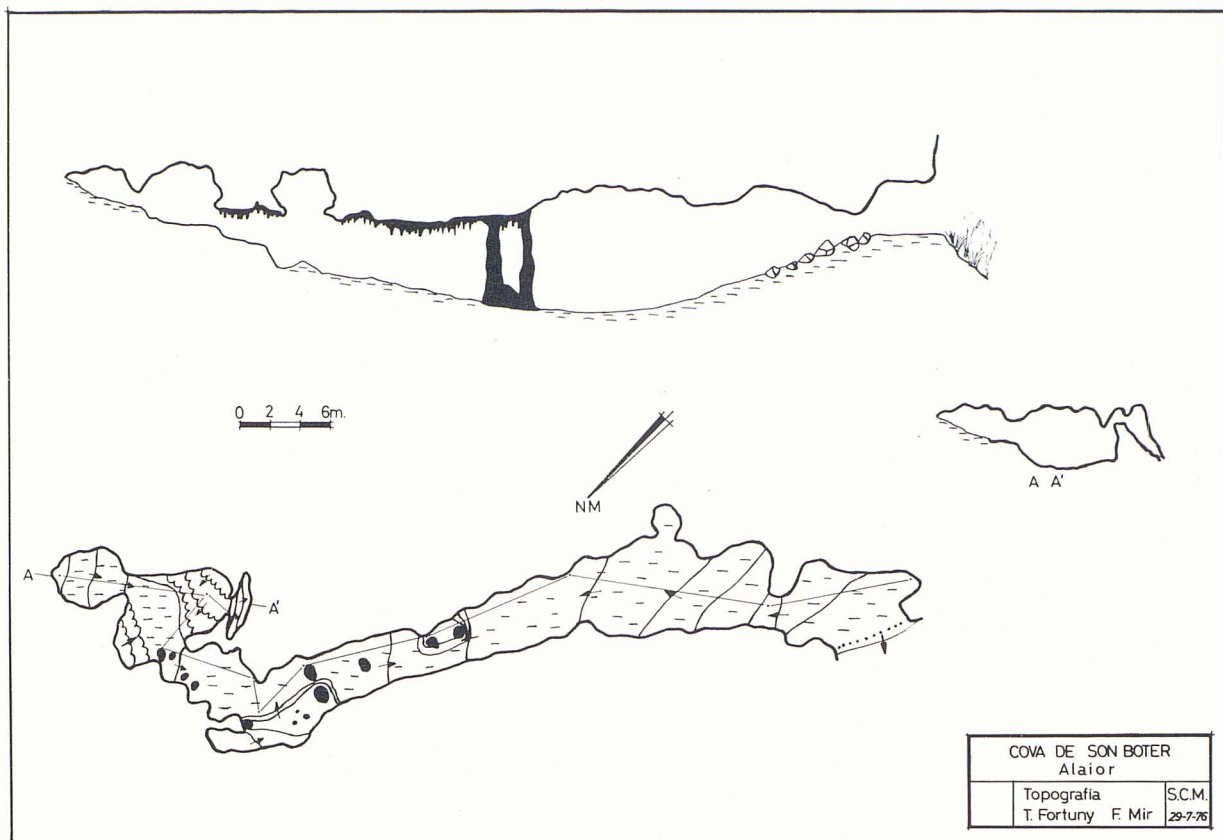
6. AVENC D'ALGENDAR. Coordenades: X— 7° 39' 48"; Y— 39° 58' 16"; Z— 67 m.

És un engolidor de 12 metres de fondària que s'obri al llit actual del barranc.

COVA DES SANTUARI Migjorn Gran		
escala. 1:200	Topografia. F. Mir Ll. Roca.	S.C.M. 19-8-73

7. COVA DE SON BOTER. Coordenades: X— 7° 44' 47"; Y— 39° 55' 44"; Z— 68 m.

Situada a la part més alta de les parets del barranc de Sa Vall. Comença per una balma que dona accés a la galeria de 60 metres que constitueix la cova. L'intens procés reconstructiu ha originat colades parietals i pavimentàries notables així com una sèrie de columnes de remarcable gruixa.

Malgrat les modificacions que ha originat la fossilització, la cavitat presenta una clara morfoestructura de conducció.

8. FONT DE SA VALL. Coordenades: X— 7° 44' 29"; Y— 39° 55' 12"; Z— 24 m.

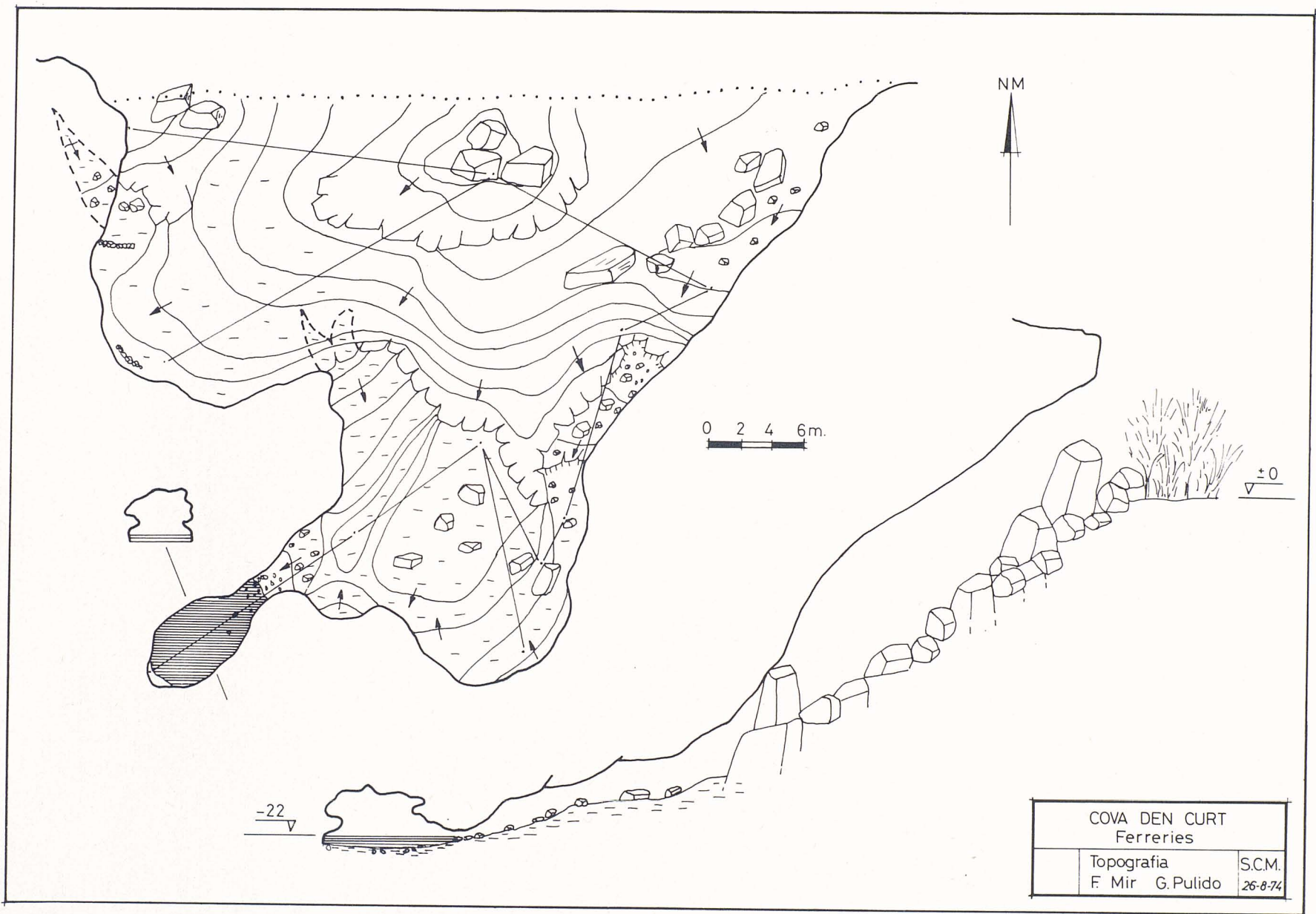
És una de les fonts que alimenten el barranc del mateix nom i que fan que presenti circulació hídrica durant tot l'any, així com també originen el que a la desembocadura es formen aiguamolls (platja de ses Canessies).

La font es troba a la part baixa de les parets del barranc i presenta un acceptable cabdal de forma permanent.

Està estructurada seguint una diaclasa de direcció SE-NW, tenint una zona penetrable de 148 metres essent l'amplària mitja de 3 metres. A la part final l'estructura canvia, ja que si fins aquí l'aigua seguia el camí facilitat per la diaclasa, la continuació es fa sobre una junta d'estratificació, reduint-se la galeria el màxim i trobant-se totalment anegada. Presenta una abundant sedimentació d'argiles que formen "banquetes" a les dues voreres, corresponents a un límit anterior de reompliment.

9. COVA DE SA CALETA DEN GORRIAS. Coordenades: X— 7° 31' 08"; Y— 39° 58' 49"; Z— 0 m.

Atravessa la punta oriental de la caleta den Gorriàs, aprop de Ciutadella. Presenta per tant dues boques, estant en gran part inundada per la mar. La part no submergida es troba plena de blocs i sediments autòctons i al·loctons, despresos o aportats respectivament per els forts embats de la mar. La

COVA DEN CURT Ferreries		
Topografia	S.C.M.	
F. Mir G. Pulido	26-8-74	

comunicació d'una boca a l'altre es fa per un estret laminador, el sòl del qual està format per una colada estalagmítica que ha quedat penjada sobre els blocs que obstrueixen la part inferior.

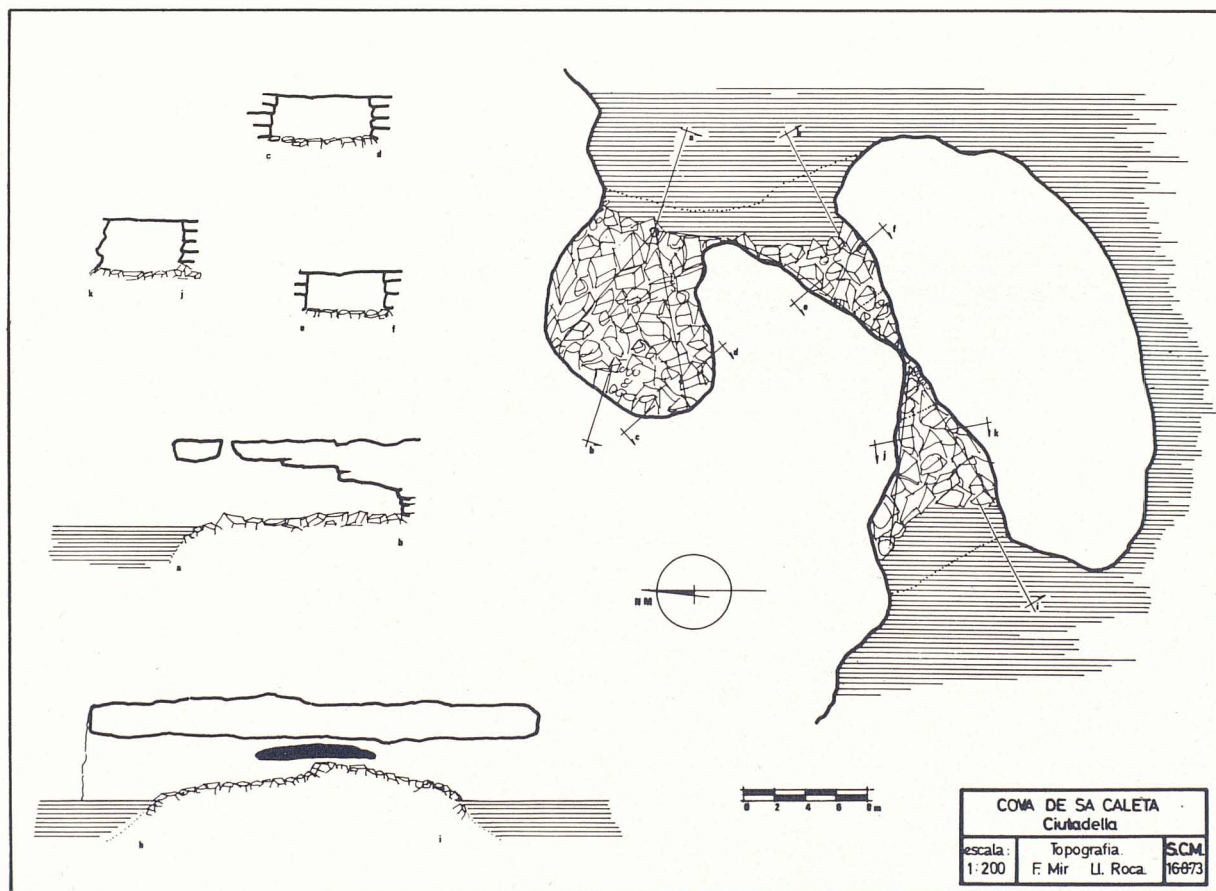
Segons MERCADAL (1966), aquesta cova va esser produïda segurament per la transgressió marina del Tirrenià II reomplint-se fins a un metre d'altària de còdols i algunes espècies marines i sobre elles una capa d'arenes fines amb fauna marina. Sobre ella es troben els llims vermellencs que contenen *Myotragus balearicus* Bate. Aquests ossos fòssils es troben actualment a les bretxes de les parets de la cova, ja que la mar ha buidat part d'ella al trobar materials poc cementats. Sobre aquests llims ossífers es deposità una duna estèril que senyala un període de clima més àrid que l'anterior. Sobre ella hi ha uns conglomerats i més duna, recoberts per una gruixada crosta calcària que indica una època de grans precipitacions que pertany probablement al Wurm.

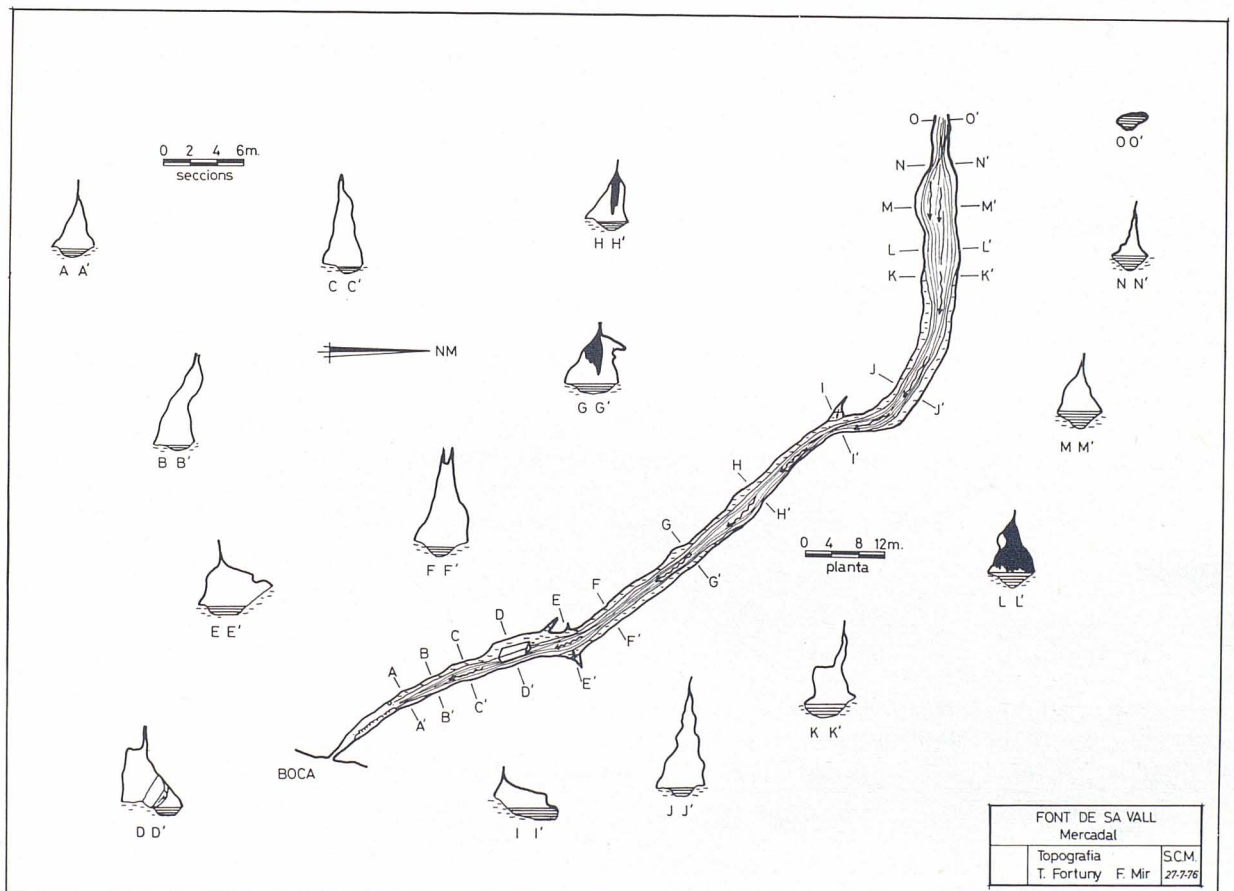
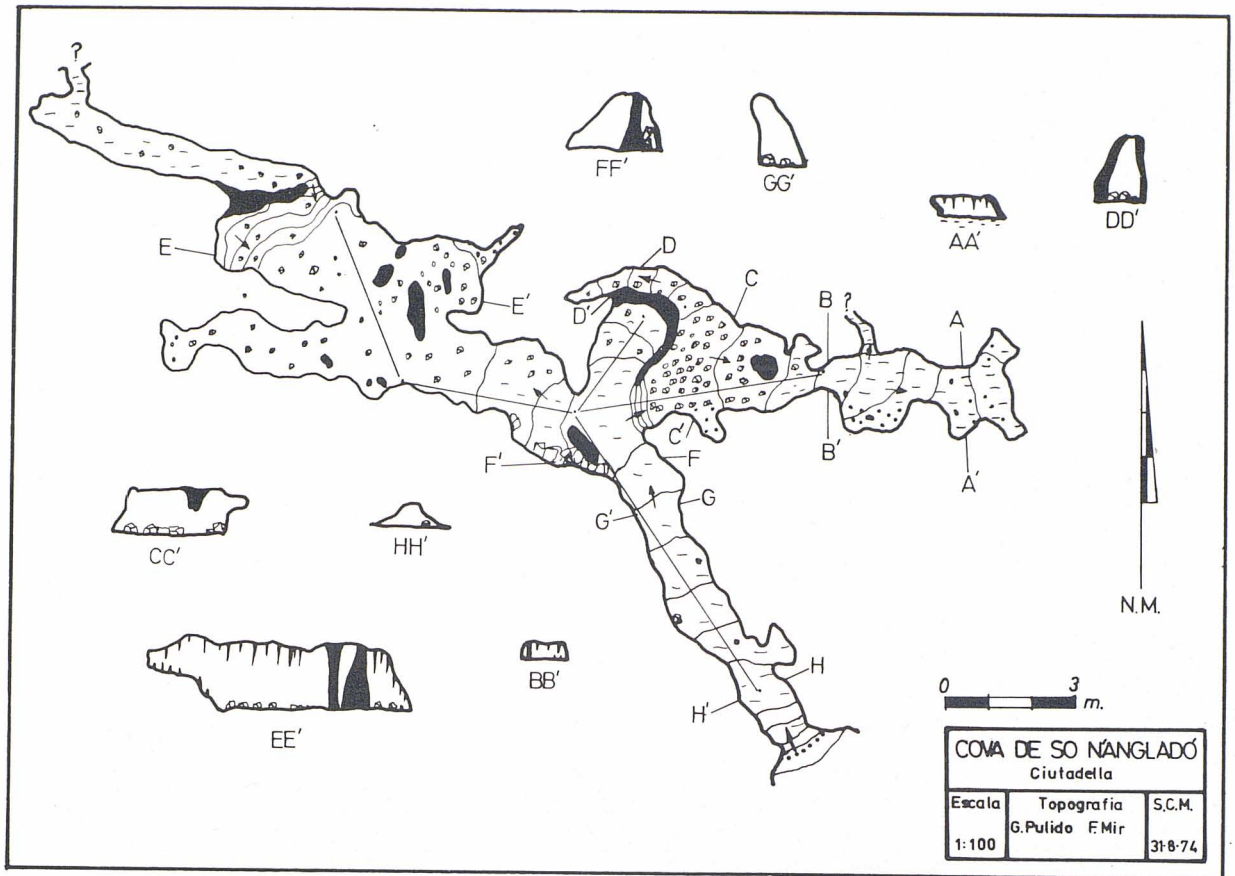
10. COVES DE SO N'ANGLADO. Coordenades: X— 7° 33' 07"; Y— 40° 02' 13"; Z— 92 m.

Es troben al lloc del mateix nom. Son els restes d'antigues formes kàrstiques en part desaparegudes per l'erosió epígea. La cova principal s'obri dins una junta d'estratificació tenint una llargària de 54 metres, essent molt baixa de sòtil, presentant un gran procés reconstructiu.

11. POU DES PLANS DE BINIGAFULL. Coordenades: X— 7° 34' 33"; Y— 40° 01' 45"; Z— 50 m.

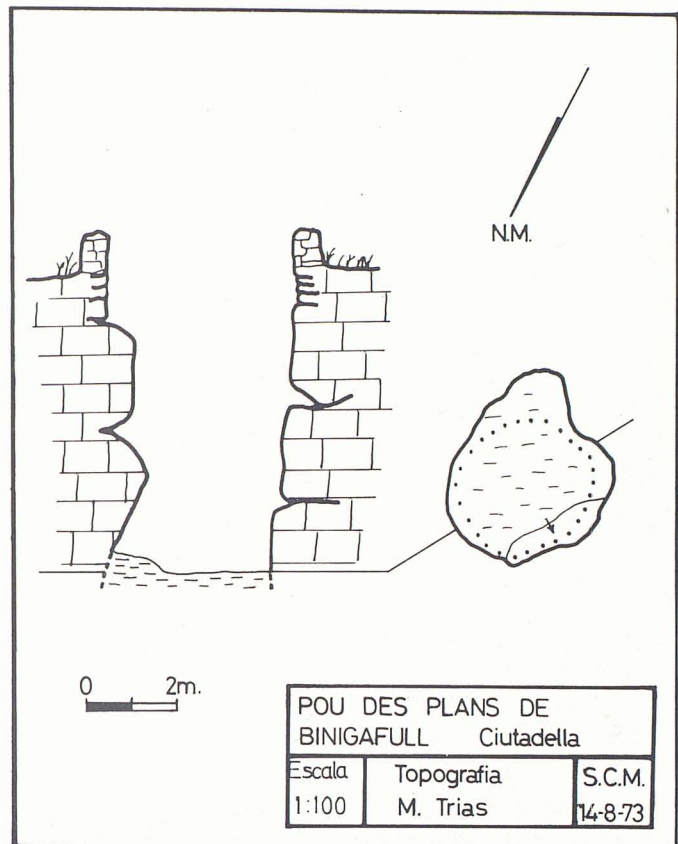
Es tracta d'un pou circular de 8 metres de fondària i d'una amplària uniforme d'uns 3 metres. És una forma de drenatge de les aigües que a l'hivern queden embassades al pla envoltat de turons on s'obri el pou.

Agraïments

No voldria acabar sense agrair la gran ajuda i tracte afable de tots els pagesos menorquins; de manera especial als dels barrancs d'Algendar i de Sa Vall, i de forma individual a l'amo en Joan de Sant Antoni de s'Aranjassa.

Bibliografia

- COLOM G. (1957): "Biogeografía de las Baleares". Imp. S. S. Corazones; Estudio General Luliano; pp 569. Palma de Mallorca.
- COLOM G. (1964): "El medio y la vida en las Baleares". Gráficas Miramar; pp 299. Palma de Mallorca.
- CUERDA J. (1966): "Nuevos yacimientos marinos del Pleistoceno Superior en Cala Santa Galdana (Menorca)". *Bol. Soc. Hist. Nat. Bal.*; tomo XII; pp 101-104. Palma de Mallorca.
- INSTITUTO GEOGRAFICO Y CATASTRAL: Menorca (cartografía militar).
- MARTINEZ J. P. (1967): "Las comunidades naturales del sur de Menorca". *Rev. de Menorca*; pp 233-301. Mahón.
- MERCADAL B. (1959): "Noticias sobre la existencia de restos de terrazas del Tirreniense en la costa sur de Menorca". *Bol. Soc. Hist. Nat. Bal.*; tomo V; Palma de Mallorca.
- MERCADAL B. (1966): "Nuevas aportaciones al conocimiento del Cuaternario de Menorca". *Rev. de Menorca*; pp 148-161. Mahón.
- MERCADAL B. (1967): "Nuevos yacimientos con *Myotragus* en Menorca y su cronología". *Bol. Soc. Hist. Nat. Bal.*; tomo XIII; Palma de Mallorca.
- MIR F. (1976): "Les formes hipogees del Barranc d'Algendar (Menorca)". *Endins*; nº 3, pp 27-39. Palma de Mallorca.
- MUNTANER A. (1959): "Nota preliminar sobre las formaciones Tirrenienses de la isla de Menorca". *Bol. Soc. Hist. Nat. Bal.*; tomo V; Palma de Mallorca.
- PONS J. (1975): "Nuevos yacimientos paleontológicos de la isla de Menorca". *Endins*; nº 2, pp 13. Palma de Mallorca.